

GLOBAL INFORMATION SOCIETY WATCH 2014

Nadzor komunikacija u digitalnom dobu - ODABRANI TEKSTOVI

Association for Progressive Communications (APC)

OneWorld Platform for Southeast Europe Foundation (OWPSEE)

GLOBAL INFORMATION SOCIETY WATCH

2014

ODABRANI TEKSTOVI

Global Information Society Watch **2014** – IZABRANI TEKSTOVI

Prevod sa engleskog:

Denis Šparavalo

Lektorica:

Aida Mahmutović

Odabir tekstova i adaptacija:

One World Platform for South East Europe Foundation (OWPSEE)

Graphic design

Monocromo

info@monocromo.com.uy

Phone: +598 2400 1685

Cover illustration

Matías Bervejillo

Financial support provided by

Association for Progressive Communication (APC)

Global Information Society Watch
Communications surveillance in the digital age
Published by APC and Hivos
2014

Creative Commons Attribution 3.0 Licence
<creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>
Some rights reserved.

ISSN: 2225-4625
ISBN: 978-92-95102-16-3
APC-201408-CIPP-R-EN-DIGITAL-207

APC and Hivos would like to thank the Swedish
International Cooperation Agency (Sida) for its support for
Global Information Society Watch 2014.

www.GISWatch.org

ŠTETNOST NADZORA PRIVATNOSTI, IZRAŽAVANJE I UDRUŽIVANJE

Jillian York

Electronic Frontier Foundation

www.eff.org

Sloboda je slobodno reći da dva plus dva čine četiri. Ukoliko je to dozvoljeno, sve ostalo slijedi.

George Orwell, 1984

Dana 5. Juna 2013. godine, Washington Post i Guardian istodobno objavljuju dokumente koji će uzdrmati svijet. Dokumenti, koji su procurili od strane bivšeg suradnika Nacionalne Sigurnosne Agencije (NSA) Edwarda Snowdena, nisu bile prve objave o ogromnom američkom sistemu nadzora, ali su vjerojatno imali najveći efekt. Godinu prije objave, svijest o digitalnom nadzoru u SAD-u - i doista, u većem dijelu svijeta - bila je minimalna. Objavljivanja od strane WikiLeaksa u 2011. godini mogu biti zaslužna za podsticaj u izvještavanju o nadzoru¹ - osobito na Bliskom istoku - ali je malo potaknulo i istraživanja o njegovom društvenom utjecaju.

Znanje, ili čak i percepcija, da ste nadzirani može imati obeshrabrujući učinak. Industrijska studija 2012 koju je proveo Svjetski Ekonomski Forum je utvrdila da u zemljama sa visokom dostupnošću interneta, većina ispitanika (50,2%) smatra da "Vlada prati ono što ljudi rade na internetu." U isto vrijeme, samo 50% vjeruje da je internet sigurno mjesto za ispoljavanje svog mišljenja, dok se 60,7% složilo da "ljudi koji idu na internet stavljaju svoju privatnost u opasnost"² Anketa članova koju je provela organizacija pisaca PEN American Center u decembru 2013. otkriva da je, od objavljivanja prvih NSA informacija, 28% ispitanika "ograničilo ili izbjegavalo aktivnosti na socijalnim mrežama", dok je drugih 24% "namjerno izbjegavalo određene teme preko telefona ili kroz mail konverzacije". Možda čak i više zabrinjavajuće, punih 16%

izbjegava pisati ili govoriti o određenim temama³. Nadzor utječe na nas na bezbroj načina. To krši naše osobne slobode, izlaže nas kontroli, a sprečava napredovanje društva.

JEDNAKA PRAVA NA PRIVATNOST, GOVOR I UDRUŽIVANJE

Kada govorimo o nadzoru, često slijedi da govorimo o važnosti privatnosti, da budemo slobodni od promatranja ili ometanja, od javne pažnje. U SAD-u, privatnost je temeljno pravo, zajamčeno u četvrtom amandmanu Ustava.

Naravno, to nije slučajnost - pod kraljem Georgom II, američki kolonizatori su se našli na milost i nemilost poslanica o pomoći, sudskih naredbi kojima je dopušteno kraljevim agentima da obavljaju široki spektar istraga nad bilo kim, bilo kada; što je preteča modernog državnog nadzora⁴ Jednom izdata, pojedinačna poslanica bi bila važeća za cijelu Kraljevinu, pa čak i do šest mjeseci nakon njegove smrti.

Tek nakon smrti kralja Georgea II pravni izazov je doveden u pitanje. Kada je carinski službenik u Bostonu pokušao osigurati nove pismene poslanice, grupa trgovaca iz Bostona, koju je zastupao advokat James Otis, se usprotivila. Otis je tvrdio da su poslanice stavile "slobodu svakog čovjeka u ruke bilokojeg oficira, ", argument za koji je John Adams kasnije tvrdio da je "udahnuo ovom narodu dah života." Iz ovog društvenog pomaka je rođen Četvrti Amandman.

Protivljenje nadzoru, međutim, ne proizilazi samo iz želje za privatnost. U Sjedinjenim Američkim Državama, Prvi amandman - koji koji zabranjuje stvaranje zakona o "uspostavi državne religije ili sputavanju ljudi u slobodi vjeroispovjesti, te

¹ CNet. (2011, December 1). Wikileaks disclosure shines light on Big Brother. CBS News. www.cbsnews.com/news/wikileaksdisclosure-shines-light-on-big-brother

² Dutton, W., Law, G., Bolsover, G., & Dutta, S. (2013). *The Internet Trust Bubble: Global Values, Beliefs, and Practices*. Davos: World Economic Forum. www3.weforum.org/docs/WEF_InternetTrustBubble_Report2_2014.pdf

³ The FDR Group. (2013). *Chilling Effects: N.S.A. Surveillance Drives U.S. Writers to Self-Censor*. New York: PEN America. www.pen.org/sites/default/files/Chilling%20Effects_PEN%20American.pdf

⁴ Snyder, D. (n/d). *The NSA's "General Warrants": How the Founding Fathers Fought an 18th Century Version of the President's Illegal Domestic Spying*. San Francisco: Electronic Frontier Foundation. <https://www.eff.org/files/filenode/att/generalwarrantsmemo.pdf>

garantuje slobodu govora i štampe te slobodu na okupljanje i peticioniranje građana Vladi za ispravljanje nepravdi⁵ - često je predmetom rasprave, ali rijetko bez ograničenja. To je skup prava koja su najvažnija u američkoj kulturi; kao što je sudija Vrhovnog suda Ugo L. Black jednom izjavio :

Prva stvar u katalogu ljudskih sloboda bitnih za život i rast jedne vlade, za, a i od naroda su one slobode pisane u prvom amandmanu našeg Ustava. Oni su stubovi na kojima narodna vlada počiva i bez kojih vlada slobodnih ljudi ne može preživjeti⁶.

Član 19 Opće deklaracije o ljudskim pravima na sličan način brine o slobodi mišljenja i izražavanja, "tražiti, primati i širiti informacije i ideje bilo kojim sredstvima i bez obzira na granice⁷."

Dokumenti koji su procurili zahvaljujući Edwardu Snowdenu 2013. godini pokazali su iznimnu širinu programa za nadzor SAD-a i drugih država, programa koji predstavljaju zadiranje u privatni život pojedinaca diljem svijeta.

Kršenje privatnosti je jasno: nekritički, masovni nadzor ide protiv osnovnog, temeljnog prava na privatnost za koje su se naši prethodnici borili. Negativni učinci nadzora temeljnih sloboda izražavanja i udruživanja mogu biti manje vidljivi u doba sveprisutne digitalizacije, ali ne i manje važni.

U izvještaju iz 2013, Frank La Rue, Specijalni izvjestitelj za UN o promicanju i zaštiti prava na slobodu mišljenja i izražavanja, govori o načinima na koji masovni nadzor može naškoditi izražavanju. On je napisao:

Prekomjerno zadiranje u privatnost pojedinaca/ki može izravno i neizravno ograničiti slobodan razvoj i razmjenu ideja. Ograničenje anonimnosti u komunikaciji, primjerice, ima vidljivo negativan efekt na žrtve svih oblika nasilja i zlostavljanja, koje neće prijaviti nasilje iz straha od dvostruke

žrtve⁸.

Štetni učinci nadzora izražavanja i udruživanja nesumnjivo su povezani - pravo na organiziranje je imperativ za političko izražavanje i unapređenje ideja. U SAD-u, iako su ta dva prava povezana u Prvom amandmanu, istorijski, ona su ponekad bila tretirana odvojeno.

U predmetu iz 1958, NAACP v. Alabama, Vrhovni sud SAD-a presudio je da, ako država prisili Nacionalno Udruženje Napretka Obojenih (NAACP) da preda svoje liste članova, prava članova na okupljanje i organiziranje bi bila ugrožena⁹ Ovaj slučaj predstavlja presedan Vrhovnog suda u Ustavom zajamčenom pravu na udruživanje, nakon što je vlada desetljećima pokušavala ukloniti "nelojalne" pojedince.

Pravnik John Marshall Harlan napisao je sudu:

Ovaj Sud je prepoznao ključnu vezu između slobode udruživanja i privatnosti. Primoravanje objavljivanja članstva u organizaciji koja se bavi zagovaranjem pojedinačnih uvjerenja je od iste važnosti. Nepovredivost privatnosti udruživanja može u mnogim slučajevima biti nužno da se očuva sloboda udruživanja, osobito kada udruženje ispoljava disidentska uvjerenja¹⁰.

Danas, podaci prikupljeni od strane različitih programa nadzora NSA-a, predstavljaju sličnu prijetnju prikupljanju popisa svih članova. Velika većina onoga što NSA prikuplja je metadata, dvosmisleni pojam koji u ovom slučaju opisuje okolne podatke nečije komunikacije. Odnosno, ako je sadržaj podatka nečiji telefonski poziv, meta-podatak može uključivati broj koji je pozvan, vrijeme poziva, kao i mjesto s kojeg je poziv obavljen.

Opasnost u meta-podacima je da se onom koji nadzire omogućuje mapiranje naše mreže i aktivnosti, što nas može natjerati da dvaput razmislimo prije nego što komuniciramo s određenom grupom ili pojedincem/kom. U državama nadzora, to može imati duboke

⁵ U.S. Constitution, Amendment I.

⁶ Ball, H. (1996). *Hugo L. Black: Cold Steel Warrior*. Oxford: Oxford University Press.

⁷ Universal Declaration of Human Rights, article 19.

⁸ United Nations Human Rights Council. (2013) *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue*. A/HRC/23/40.un.org/A/HRC/23/40

⁹ N.A.A.C.P. v. Alabama. 357 U.S. 449 (1958).

¹⁰ Ibid.

implikacije: Razmislite o Ugandi, na primjer, gdje je u toku pravno uštkavanje lezbijki, gejeva, biseksualnih i transrodnih (LGBT) aktivista/ca. Pod nadzorom, gay mladi u potrazi za opće dobrom ili zdravstvenom skrbi suočavaju se sa značajnim rizicima samim činom što će uputiti poziv ili poslati e-mail.

U mnogim zemljama, dugo se pravi pravna razlika između sadržaja poruke (koja je, sama poruka), i "podataka o komunikacija", ili metapodataka. Ta razlika se temelji na tradicionalnom modelu pošte, gdje se informacije zapisane na vanjskoj strani koverta razlikuju od sadržaja koverta. Ova razlika je, međutim, postala beznačajna modernim metodama nadzora, koje mogu snimiti mnogo više nego određite komunikacije i sl.¹¹

Kako bi što učinkovitije argumentirali, te povratili pravo na slobodu udruživanja bez nadzora, imperativ je da se takve razlike naprave. Digitalni meta-podatak se razlikuje od analognog meta-podataka koji svojim širokim razmjerima koje obuhvata stvara negativan efekt na govor i okupljanje. Vrijeme je za novi način razmišljanja o utjecaju kulture nadzora na naše svakodnevne navike.

MIJENJANJE KULTURE, MIJENJANJE NAVIKA

Način na koji smo u interakciji putem interneta se nesumnjivo mijenja kao rezultat našeg znanja o masovnom nadzoru. Srećom, strah i povlačenje nisu jedina reakcija; naše navike se mijenjaju također. U septembru 2013. Pew istraživanje je pokazalo da je 86% korisnika Interneta poduzelo korake kako bi "uklonili ili maskirali svoje digitalne otiske" - Koraci u rasponu od brisanja cookies-a do enkriptiranja svojih e-mailova. Još 55% korisnika je poduzelo korake kako bi se izbjegla promatranja od strane određenih osoba, organizacija, ili vlade¹².

Korporacije - kritikovane zbog navodne suradnje s NSA – također reagiraju na povećanje javne svijesti

¹¹ Electronic Frontier Foundation, Article 19. (2014). *Necessary & Proportionate International Principles on the Application of Human Rights to Communications Surveillance: Background and Supporting International Legal Analysis*. <https://necessaryandproportionate.org/files/legalanalysis.pdf>

¹² Rainie, L., Kiesler, S., Kang, R., & Madden, M. (2013). *Anonymity, Privacy, and Security Online*. Washington, D.C.: Pew Research Center. www.pewinternet.org/files/old-media/Files/Reports/2013/PIP_AnonymityOnline_090513.pdf

o masovnom nadzoru. Početkom 2013. godine, prije objave Snowdena, kodirani promet iznosio je 2,29% svih komunikacija u Sjevernoj Americi; sada obuhvata 3,8%. U Europi i Latinskoj Americi, povećanje kodiranog prometa je još uočljivije: od 1,47% na 6,10% u Evropi, i od 1,8 na 10,37% u Latinskoj Americi¹³.

Također to govori da se su novinarske organizacije priljučile rasvjetljavanju otkrića Snowdena, stavljajući se u sistem koji će štiti buduće "zviždače". Jill Abramson, bivši izvršni urednik New York Timesa, izjavio je 2013. godine da je "[nadzor] stvorio žmarce na ono što je zdravi diskurs između novinara i naših izvora, i izvora koji riskiraju da idu u zatvor¹⁴". Ta spoznaja je dovela do nekoliko publikacija - uključujući Guardian i Washington post – da provedu platformu za "zviždače" nazvanu SecureDrop, koja omogućava izvorima da anonimno i sigurno podijele informacije s organizacijama iz medija.

Isto tako, javna rasprava oko korištenje enkripcije raste, kao što je financiranje i razvoj poboljšane sigurnosne tehnologije. Vladine i kvazi-vladine organizacije, kao što je američki State Department i Broadcasting Board of Governors, kao i neprofitne organizacije, kao što su Freedom of the Press Foundation, povećale su sredstva za alate koji se mogu koristiti kako bi se osujetili pokušaji nadzora.

Prije spomenuto Pew istraživanje je pokazalo da 68% korisnika Interneta vjeruje da su zakoni nedovoljni u zaštiti online privatnosti¹⁵. Brojni pokušaji su učinjeni na globalnoj razini kako bi se izazvale promjene kroz pravne i političke kanale. Trinaest načela za Primjenu Ljudskih Prava na Komunikacijski Nadzor¹⁶, razvijenih prije objave Snowdena, pruža okvir za kreiranje politike na državnoj razini. Mnogi od potpisnika Principles 400-plus se koriste dokumentom u njihovom zagovaranju politika.

¹³ Finley, K. (2014, May 16). Encrypted Web Traffic More Than Doubles After NSA Revelations. *Wired*. www.wired.com/2014/05/sandvinereport/

¹⁴ Gold, H., & Byers, D. (2013, October 18) Abramson: 'Nobody won' the shutdown; N.Y. Times: 'Obama emerged the winner'. *Politico*. www.politico.com/blogs/media/2013/10/abramson-nobody-won-the-shutdown-ny-times-obama-emerged-175413.html

¹⁵ Rainie, L., Kiesler, S., Kang, R., & Madden, M. (2013). Op. cit.

¹⁶ Access, Article 19, Asociación Civil por la Igualdad y la Justicia, Asociación por los Derechos Civiles, Association for Progressive Communications, Bits of Freedom, Center for Internet & Society India... (2013, July 10). *13 Principles for the Application of Human Rights to Communications Surveillance*. <https://en.necessaryandproportionate.org/text>

Kako se svijest o masovnom nadzoru povećava među stanovništvom, nove taktike za suprotstavljanje se pojavljuju. Obzirom na složenu prirodu digitalne špijunaže i međusobno povezanih skupova prava koje ona pogađa, to je imperativ.

Završetak masovnog nadzora zahtijeva razmatranje ne samo o njegovom utjecaju na privatnost, već i njegov utjecaj na slobodno izražavanje i udruživanje.